Ühinenud Rahvaste
Hariduse, Teaduse ja
Kultuuri Organisatsioon

Riiklik koordinaator
Eesti

UNESCO
ühendkoolid

Tegusad koolid

Panustades ühiselt kestlikku arengusse

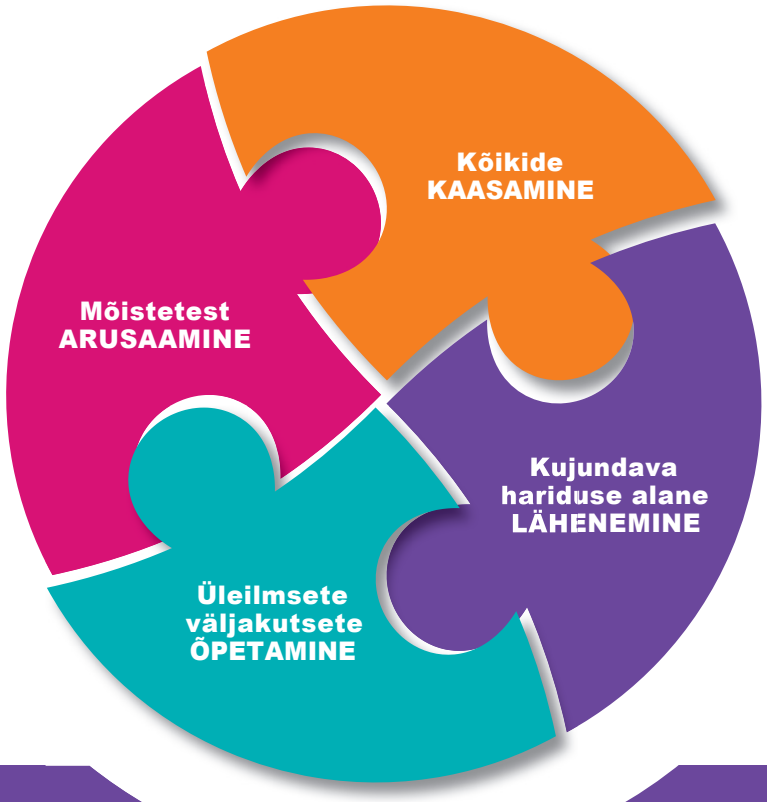

Käsiraamat õpetajatele

See käsiraamat on üks osa kaheosalisest komplektist pealkirjaga „Tegusad koolid. Panustades ühiselt kestlikku arengusse“
Teine osa on „Panustades ühiselt kestlikku arengusse: käsiraamat õpilastele“

2016. aastal välja andnud ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon, 7, place de Fontenoy 75352, Pariis 07 SP, Prantsusmaa, ja 2017. aastal MTÜ Mondo, Telliskivi 60a, 10412 Tallinn, Eesti

© UNESCO ja MTÜ Mondo, 2017

ISBN 978-9949-9774-3-7

Väljaanne on avatud juurdepääsuga ja kaitstud litsentsiga Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) (https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/). Väljaande sisu kasutaja nõustub avatud juurdepääsuga digihoidla (UNESCO Open Access Repository) kasutustingimustega (http://en.unesco.org/open-access/)

Väljaandes kasutatud nimetused ja esitatud materjal ei väljenda UNESCO seisukohti ühegi riigi, ala, linna, piirkonna ja sealsete ametiasutuste õigusliku seisundi kohta ega selle riigi, ala, linna või piirkonna piiride kohta.

Originaal pealkiri: *"Schools in Action, Global Citizens for Sustainable Development: A guide for Teachers"*
2016. aastal välja andnud ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon

Väljaanne kajastab autorite mõtteid ja arvamusi, mis ei pruugi kattuda UNESCO omadega ega ole organisatsioonile siduvad.

Kujundatud ja prinditud UNESCO poolt
Tõlkija: Liina Kivimäe
Küljendaja: Triinu Tulva, MTÜ Mondo
Fotode õigused: @ASPnet (lk 10, 14, 19, 23, 25, 26, 27, 28, 29)

Avaldatud Eesti Vabariigis

Ühinenud Rahvaste Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon
Riiklik koordinaator Eesti
UNESCO ühendkoolid
MONDO
Haridus- ja Teadusministeerium

Tegusad koolid

Panustades ühiselt
kestlikku arengusse

Käsiraamat
õpetajatele

Tänusõnad

Selle trükise pani Jaapani Funds-in-Trusti helde abiga kokku UNESCO.

Eriline tänu kõikidele UNESCO ühendkoolide võrgustiku õpilastele, õpetajatele ja riiklikele koordinaatoritele, kes osalesid 2014.–2015. aastal veebikoostööplatvormis „ASPnet in Action: Maailmakodanikud kestliku arengu nimel". Sisukad arutelud ja panused olid selle trükise loomise alus.

UNESCO soovib nende hinnalise panuse eest käsiraamatu valmimisse samuti tänada prl Laura Griffinit, prl Julia Viehöferit ja UNESCO ühendkoolide võrgustiku seltskonda.

„Hariduse antavad eelised läbivad sünnihetkest alates kõiki eluvaldkondi. Kui me soovime vaesuse ja nälja kõrvaldada, tervishoidu parandada, meie planeeti kaitsta ning kaasavamaid, vastupidavamaid ja rahumeelsemaid ühiskondi luua, siis tuleb igale üksikisikule anda võimalus kvaliteetses elukestvas õppes osaleda, pöörates erilist tähelepanu tüdrukute ja naiste võimalustele. Tõendid on üheselt mõistetavad: haridus päästab elu ja muudab elu, see on kestlikkuse alus. Seepärast peame me selleks, et sellest saaks universaalne õigus, kõikide arenguvaldkondade osas koostööd tegema."

Irina Bokova, UNESCO peadirektor

„Haridus ei seisne mitte lihtsalt õppimises; see on kõikide inimeste võimestamine, rahumeelsete ühiskondade loomine ja planeedi kaitsmine. Meie tuleviku arengukava algab haridusest: see on esimene samm teel väärikuseni 2030. aastaks."

Amina J. Mohammed, ÜRO peasekretäri erinõunik 2015. aasta järgse arengu kavandamise alal

„Haridus peab olema kujundav ning ühistele väärtushinnangutele elu andma. See peab kasvatama maailma ja nende, kellega me maailma jagame, eest aktiivselt hoolitsemist."

Ban Ki-moon, ÜRO peasekretär (aastatel 2007–2016), Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

Sisukord

1. Õpetajate käsiraamatu tutvustus 5

2. Maailmakodanikuks olemise ja kestliku arengu mõistmine 6

3. Maailmakodanikuharidus ja kestliku arengu haridus: kaks lähenemisviisi kujundavale haridusele 8

4. Maailmakodanikuhariduse ja kestliku arengu hariduse andmine 12

- Üleilmsete väljakutsetega tegelemiseks vajalike väärtushinnangute ja hoiakute omaksvõtmine 12
- Koostöö-, suhtlus- ja kriitilise mõtlemise oskused 15

5. Ülekoolilise kogukonna kaasamine 24

- Edukate tegevustega seotud peamised osalised 24
- Ühendkoolide võrgustiku valitud hea tava näited 25

6. Lisateave 31

Lühendite nimekiri

ASPnet	ühendkoolide võrgustik [ingl Associated Schools Project Network]
KAH/ESD	kestliku arengu haridus [ingl Education for Sustainable Development]
ÜTK/GAP	ülemaailmne (kestliku arengu hariduse) tegevuskava [ingl Global Action Programme (on Education for Sustainable Development)]
MKH/GCED	maailmakodanikuharidus [ingl Global Citizenship Education]
GEFI	esimene üleilmne haridusalgatus [ingl Global Education First Initiative]
KAEd/SDGs	kestliku arengu eesmärgid [ingl Sustainable Development Goals]

1 Õpetajate käsiraamatu tutvustus

Elame keerulises, omavahel ühendatud ja vastastikuses sõltuvuses olevas maailmas. Vapustavad üleilmsed väljakutsed, millega meie planeet ja ühiskonnad silmitsi seisavad, mõjutavad meid kõiki. Need hõlmavad konflikte, terrorismi, vaesust, kliimamuutusi, keskkonnaseisundi halvenemist ja loodusvarade õiglast majandamist.

21. sajandi probleemidega tegelemiseks ning nendele kohalikul ja üleilmsel tasandil lahenduste leidmiseks peavad õpilased olema varustatud asjakohaste oskuste, teadmiste, hoiakute ja väärtushinnangutega. Väga oluline on see, et nad mõistaksid ennast ja sidemeid teistega, ning tajuksid ka, millised on nende isiklikud ja ühised mõjud neid ümbritsevale maailmale.

Õpetajatel on ühiskonnas muutuste esile kutsumiseks tohutult võimalusi. Nad mõjutavad oma õpilaste elu, aitavad kujundada maailmavaateid ja hoiakuid, arendavad võimeid ja hoiakuid. Korraliku väljaõppe saanud õpetajad saavad õpilasi võimestada, et neist saaksid maailmakodanikud ning kestliku arengu heaks tegutsejad, kes aitavad tagada õiglasemat, rahumeelsemat, sallivamat, kaasavamat ja kestlikumat maailma.

Õpetajate käsiraamatu „Tegusad koolid: panustades ühiselt kestlikku arengusse“ eesmärk on tutvustada õpetajatele maailmakodanikuharidust (MKH) ja kestliku arengu haridust (KAH). See pakub keskkooliõpetajatele välja mõtteid ja tegevusi, kuidas aidata õpilastel muutuda maailmakodanikeks ja kestliku arengu heaks tegutsejateks.

Õpetajate käsiraamat põhineb 104 riigist pärineva peaaegu 1100 osaleja aruteludel ja tegevustel, nende hulgas olid ka ühendkoolide võrgustiku riiklikud koordinaatorid, koolidirektorid, õpetajad, õpilased ja eksperdid, kes andsid seotud tegevuste ja algatustega 2014.–2015. aastal oma panuse veebikoostööplatvormi „Tegusad ühendkoolid: panustades ühiselt kestlikku arengusse“ [http://en.unesco.org/aspnet/globalcitizens].

Õpetajate käsiraamat annab:

- Ülevaate sellest, mida maailmakodanikuks saamine õpilaste jaoks tähendab ja kuidas saavad õpilased kestlikku arengusse panustada.
- Ideid tunnis tehtavate tegevuste kohta, mis aitavad keskkooliõpilastel MKH-d ja KAH-d soodustavaid teadmisi, oskusi, väärtushinnanguid, hoiakuid ja käitumisviise arendada.
- Valitud tegevusi MKH ja KAH osas, mis on pärit ühendkoolide võrgustiku koolidest kogu maailmast.

Loodame, et see käsiraamat annab õpetajatele loomingulisi ideid ja motiveerib neid MKH ja KAH-ga tegelema. Julgustame õpetajaid käsiraamatus välja pakutud tegevusi järele proovima ning kutsume neid üles tehtud tegevustest koolikogukonnale ja kolleegidele rääkima.

2 Maailmakodanikuks olemise ja kestliku arengu mõistmine

Enne, kui räägime, mida maailmakodanikuna tegutsemine ja kestliku arengu propageerimine tähendavad, astume sammu tagasi ja vaatame, mida maailmakodanikuks olemine ja kestlik areng tegelikult tähendavad.

MIS ON MAAILMAKODANIKUKS OLEMINE?

Mõistet „maailmakodanik" tõlgendatakse erinevalt.
Üldiselt ollakse arvamusel, et see tähendab laiemasse kogukonda kuulumise tunnetust, mis jääb riigipiiridest väljapoole, rõhutab ühist inimkonda ja põhineb inimestevahelistel ning kohaliku ja üleilmse vahelistel vastastikseostel.

Maailmakodanikuks olemine põhineb universaalsetel väärtustel nagu inimõigused, demokraatia, mittediskrimineerimine ja mitmekesisus. See seisneb kodanike tegevustes, mis soodustavad paremat maailma ja tulevikku.

MIS ON KESTLIK ARENG?

Kestlikku arengut võib mõista kui „arengut, mis rahuldab oleviku vajadused, kahjustamata tulevaste põlvkondade võimet oma vajadusi rahuldada." (Brundtlandi aruanne, „Meie ühine tulevik", Maailma Keskkonna- ja Arengukomisjoni aruanne, 1987).

Keskkond, majandus- ja sotsiaalküsimused on omavahel seotud. See tähendab, et (majanduslik ja sotsiaalne) areng ei pea toimuma keskkonna arvelt.
Lühidalt öeldes on kestlik areng keskkonna, majanduse ja ühiskonna vajaduste vahelise tasakaalu leidmine.

TUNGIV VAJADUS MAAILMAKODANIKUKS OLEMISE JA KESTLIKU ARENGU JÄRELE

Maailmakodanikuks olemine ja kestlik areng reageerivad maailmale, kus me elame. Nende eesmärk on tegeleda praeguste terendavate, meid kõiki mõjutavate üleilmsete väljakutsetega, nagu näiteks konfliktidega, rahvastevaheliste pingetega, terrorismiga, radikaliseerumisega, kliimamuutustega, keskkonnaseisundi halvenemisega ja loodusvarade õiglase majandamisega.

Maailmakodanikuks olemise ja kestliku arengu eesmärk on rahuldada üldist tungivat vajadust luua rahumeelseid ja jätkusuutlikke ühiskondi. Nende eesmärk on käivitada vajalikke põhjalikke muutusi selle osas, kuidas me üksteisega ja oma planeediga koos eksisteerime.

Sooline võrdõiguslikkus pole ainult põhiline inimõigus, vaid vajalik vundament jätkusuutlike ja rahumeelsete ühiskondade loomiseks.

MAAILMAKODANIKUKS OLEMINE JA KESTLIK ARENG

Maailmakodanikuks olemine

- tunnetus, et kuulutakse üleilmsesse kogukonda ja ühisesse inimkonda (solidaarsus, ühine identiteet ja maailma tasandil vastutamine)
- kodanike tegevused, mis soodustavad paremat maailma ja tulevikku
- põhineb universaalsetel väärtustel nagu inimõigused, demokraatia, mittediskrimineerimine ja mitmekesisus

Kestlik areng

- „areng, mis rahuldab oleviku vajadused, kahjustamata tulevaste põlvkondade võimet oma vajadusi rahuldada.“ (Brundtlandi aruanne, „Meie ühine tulevik“)
- tegeleb sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnaalaste küsimustega

3 Maailmakodanikuharidus ja kestliku arengu haridus: kaks lähenemisviisi kujundavale haridusele

See peatükk käsitleb seda, kuidas saab haridus aidata õpilastel maailmakodanikeks saada ja kestlikku arengusse panustada.

MAAILMAKODANIKUHARIDUS

„Peame maailmakodanikuks olemist soodustama. Haridus on enamat kui kirja- ja arvutusoskus. See on ka kodanikkond. Haridus peab hakkama täielikult kandma olulist rolli selles, et aitab inimestel kujundada õiglasemaid, rahulikumaid ja sallivamaid ühiskondi.“

(Ban Ki-moon, ÜRO peasekretär (aastatel 2007–2016), peasekretäri esimese üleilmse haridusalgatuse käivitamine, 2012)

MKH osas tegutsemiseks on olemas tugev alus: ÜRO peasekretäri esimene üleilmne haridusalgatus propageerib ühe prioriteedina maailmakodanikuks olemist.

MKH eesmärk on võimestada õppureid rahumeelsema, sallivama ja kaasavama maailma nimel tegutsema ja aktiivset rolli mängima.

- **MKH püüab** luua tunnet, et kuulutakse üleilmsesse kogukonda ja ühisesse inimkonda.
- **See propageerib** selliste universaalsete väärtuste austamist nagu demokraatia, mittediskrimineerimine ja mitmekesisus.
- **MKH tegeleb** järgnevate teemadega
  - rahu ja inimõigused
  - kultuuridevaheline mõistmine
  - kodanikuharidus
  - mitmekesisuse ja sallivuse austamine
  - kaasatus

MKH SISALDAB KOLME PEAMIST MÕISTELIST MÕÕDET

Kognitiivne

Omandada teadmisi, arusaamu ja kriitilist mõtlemisvõimet üleilmsete, piirkondlike, riiklike ja kohalike küsimuste ning eri riikide ja rahvaste vahelise seotuse ja vastastikuse sõltuvuse kohta.

Sotsiaal-emotsionaalne

Tunda, et kuulume ühisesse inimkonda, meid ühendavad väärtused ja vastutus, empaatia, solidaarsus ning erinevuste ja mitmekesisuse austamine.

Käitumuslik

Tegutseda rahulikuma ja kestlikuma maailma nimel kohalikul, riiklikul ja üleilmsel tasandil tõhusalt ja vastutustundlikult.

KESTLIKU ARENGU HARIDUS

KAH osas tegutsemiseks on olemas tugev alus: 2014. aastal Jaapanis Aichi-Nagoyas toimunud Maailmakonverents algatas KAH üleilmse tegevusprogrammi. Lisaks otsustasid riigid 2012. aastal Brasiilias Rio de Janeiros toimunud ÜRO kestliku arengu konverentsi lõppdokumendis (Rio+20) KAH-d tugevdada ka pärast ÜRO kestliku arengu hariduse aastakümne (2005–2014) lõppu.

KAH eesmärk on võimestada õppureid langetama teadlikke otsuseid ja käituma keskkonnaalase terviklikkuse, majandusliku elujõulisuse ja õiglasema ühiskonna mõttes praeguste ja tulevaste põlvkondade nimel vastutustundlikult.

- **See seisneb** õppurite **võimestamises** selle osas, et nad teaksid, kuidas oma kohalikus kogukonnas aktiivselt osaleda, et üleilmselt õiglasemat ja kestlikumat maailma kujundada.
- **See aitab** keskkonna, ühiskonna ja majanduse vajadusi **tasakaalustada**.
- **See tegeleb** järgnevate teemadega:
  - kliimamuutused
  - elurikkus
  - katastroofiohu vähendamine
  - säästev tarbimine
  - vaesuse kaotamine

Kestliku arengu haridus seisneb kõigi jaoks parema homse kujundamises – ja see peab algama täna. (UNESCO, 2014)

KAH SISALDAB NELJA MÕÕDET

Õpiväljundid

Õppimise ergutamine ja selliste põhipädevuste jõutamine nagu kriitiline ja süstemaatiline mõtlemine, koostöös otsuste langetamine ning praeguste ja tulevaste põlvede eest vastutuse võtmine.

Õpimaterjalid

Selliste oluliste küsimuste nagu kliimamuutused, elurikkus, katastroofiohu vähendamine ning säästev tarbimine ja tootmine lõimimine õppekavasse.

Ühiskonna kujundamine

- Aidates igas vanuses õppuritel kõikides hariduse saamise vormides ennast ja ümbritsevat ühiskonda kujundada.
- Võimaldades üleminekut keskkonnasäästlikumale majandusele ja keskkonnasäästlikumasse ühiskonda.
  - Andes õppuritele „rohelisteks töökohtadeks“ vajalikke oskusi.
  - Motiveerides inimesi kestlikku elustiili kasutusele võtma.
- Aidates inimesel olla „maailmakodanikud“, kes tegutsevad ja täidavad nii kohalikul kui ka üleilmsel tasandil aktiivseid rolle, et nad seisaksid globaalsete väljakutsetega silmitsi ja lahendaksid neid ning et nad lõppkokkuvõttes panustaksid proaktiivselt õiglasema, rahumeelsema, sallivama, kaasavama, turvalisema ja kestlikuma maailma loomisse.

Pedagoogika ja õpikeskkonnad

Kujundades õpetamist ja õppimist interaktiivselt ja õppijakeskselt, mis võimaldab õppida avastades, tegevusele suunatult ja kujundavalt. Muutes – nii füüsilisi kui ka virtuaalseid ja veebipõhiseid – õpikeskkondi, et inspireerida õppijaid kestlikkuse heaks tegutsema.

MAAILMAKODANIKUHARIDUS JA KESTLIKU ARENGU HARIDUS

KAH ja MKH on viimasel ajal aina enam tähelepanu pälvinud. Need on mõlemad kestliku arengu eesmärkidena kirjas, eriti hariduse alaeesmärgis 4.7:

„Tagada 2030. aastaks, et kõik õppurid omandavad teadmised ja oskused, mis on vajalikud säästva arengu toetamiseks, pakkudes muu hulgas teadmisi säästvast arengust ja säästvast eluviisist, inimõigustest, soolisest võrdõiguslikkusest, rahu ja vägivallatu kultuuri edendamisest, maailmakodanikuks olemisest ja kultuurilise mitmekesisuse hindamisest ning kultuuri osast säästva arengu saavutamisel.“[1]

MKH ja KAH püüdlevad sama nägemuse poole: kõik taandub igas vanuses õppurite võimestamisele, et nad hakkaksid õiglasema, rahumeelsema, sallivama, kaasavama ja kestlikuma maailma loomisse proaktiivselt panustama.

Nii MKH kui ka KAH rakendavad terviklikku pedagoogikat. See tähendab, et need keskenduvad hariduse eri tahkudele:

- õpimaterjalidele: näiteks lõimivad need õppekavasse sellised väga olulised küsimused nagu kliimamuutused ja inimõigused[2].
- õpiväljunditele ja laiemate oskuste omandamisele: need ergutavad õppimist ja jõutavad selliseid põhipädevusi nagu koostöö tegemise, suhtlus- ja kriitilise mõtlemise oskused ning üleilmsete väljakutsetega tegelemiseks asjakohaste väärtushinnangute ja hoiakute omaksvõtmine. Need soodustavad vastutustunnet ja elurikkuse austamist.
- õpiprotsessidele ja -keskkonnale: kujundavad õpetamist ja õppimist interaktiivselt, õppijakeskselt, mis võimaldab õppida avastades, tegevusele suunatult ja kujundavalt. Need muudavad – nii füüsilisi kui ka virtuaalseid ja veebipõhiseid – õpikeskkondi, et inspireerida õppijaid tegutsema.

MKH-l ja KAH-l on mõlemal kujundav eesmärk. Need rõhutavad tegutsemist, muutusi ja kujundamist, eesmärgiga aidata igas vanuses õppuritel kõikides hariduse saamise vormides ennast ja ümbritsevat ühiskonda ümber kujundada.

Nii MKH kui ka KAH aitavad õppuritel mõista seda omavahel ühendatud maailma, milles nad elavad, ning meie ees seisvaid keerulisi üleilmseid väljakutseid.[3] MKH ja KAH aitavad õppuritel teadmisi, oskusi, hoiakuid ja väärtushinnanguid arendada, et nad saaksid nende väljakutsetega praegu ja tulevikus vastutustundlikult ja tõhusalt toime tulla.[4]

---

1 „Muudame maailma: Säästva arengu tegevuskava aastaks 2030“, Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld

2 Vt MKH ja KAH-ga seotud teemasid tabelist 2.

3 UNESCO. 2010. „Õpetades ja õppides kestliku tuleviku nimel: multimeedia õpetaja hariduspROgramm.“ UNESCO, Pariis http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_d/mod22.html

4 UNESCO. „Maailmakodanikuharidus: UNESCO lähenemine“. http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/pdf/questionsanswers-21jan-EN.pdf

MKH JA KAH ÜHINE NÄGEMUS:
võimestada igas vanuses õppureid, et nad hakkaksid õiglasema, rahumeelsema, sallivama, kaasavama ja kestlikuma maailma loomisse proaktiivselt panustama

Maailmakodanikuharidus

Eesmärgid

- luua tunne, et kuulutakse üleilmsesse kogukonda ja ühisesse inimkonda
- panna austama universaalseid väärtusi nagu inimõigused, demokraatia, mittediskrimineerimine ja mitmekesisus
- aidata õppureil tegutsema ja aktiivseid rolle täitma hakata, et luua rahumeelsemat, sallivamat, kaasavamat maailma

Seotud teemad

- rahu ja inimõigused
- kultuuridevaheline mõistmine
- kodanikuharidus
- mitmekesisuse austamine ja sallivus
- kaasatus

Ühised jooned

Nägemus

- võimestada igas vanuses õppureid, et nad hakkaksid õiglasema, rahumeelsema, sallivama, kaasavama ja kestlikuma maailma loomisse proaktiivselt panustama

Terviklik pedagoogika

- õpimaterjalid/-väljundid, kuid ka
- õpiprotsess ja -keskkond

Kujundav eesmärk

- rõhk tegutsemisel, muutustel ja kujundamisel

Laiemate oskuste omandamine

- väärtushinnangute, hoiakute omandamine
- koostöö-, suhtlus- ja kriitilise mõtlemise oskused

Kestliku arengu haridus

Eesmärgid

- võimestada õpilasi langetama teadlikke otsuseid ja käituma järgneva osas vastutustundlikult:
  - keskkonnaalane terviklikkus
  - majanduslik elujõulisus
  - õiglane ühiskond praeguste ja tulevaste põlvkondade tarbeks

Seotud teemad

- kliimamuutused
- elurikkus
- katastroofiohu vähendamine
- säästev tarbimine
- vaesuse kaotamine

4 Maailmakodanikuhariduse ja kestliku arengu hariduse andmine

See peatükk vaatab, kuidas saab MKH ja KAH ühist nägemust praktikas rakendada: *võimestada igas vanuses õppureid, et nad hakkaksid õiglasema, rahumeelsema, sallivama, kaasavama ja kestlikuma maailma loomisse proaktiivselt panustama.*

Peatükk toob välja konkreetsed tunnis tehtavad tegevused, et keskkooliõpilased saaksid MKH-d ja KAH-d soodustavaid teadmisi, oskusi, väärtushinnanguid, hoiakuid ja käitumisviise arendada.

1. ÜLEILMSETE VÄLJAKUTSETEGA TEGELEMISEKS VAJALIKE VÄÄRTUSHINNANGUTE JA HOIAKUTE OMAKSVÕTMINE

VÄÄRTUSHINNANGUD JA HOIAKUD

Viitavad sellele, kuidas inimesed teistega ning nende kõikide tegevustega oma ümbruskonnas suhestuvad. Inimeste väärtushinnangud ja hoiakud on tihedalt seotud.

Väärtushinnangud viitavad uskumustele ja sellele, kuidas inimesed teistega ning nende kõikide tegevustega oma ümbruskonnas suhestuvad. Väärtushinnangud kujunevad selles kontekstis, kus inimesed on üles kasvanud, neid mõjutavad pere ja inimese elus olulised inimesed ning need seisnevad selles, mida inimesed tähtsaks peavad. Mõtte või tegevuse väärtust hinnates kasutavad inimesed reegleid ja norme, mis kuuluvad nende väärtushinnangute sekka. Otsustades, kas miski on hea või halb või õige või vale, juhivad neid nende väärtushinnangud.

Hoiakud viitavad sellele, kuidas inimesed teistega ning nende kõikide tegevustega oma ümbruskonnas suhestuvad. Hoiak koosneb tundest ja pigem paika loksunud mõttest. Hoiakud mõjutavad inimeste reageerimist teistele inimestele ja sündmustele ning seda, mida nad teistest arvavad ja mida nende vastu tunnevad. Inimeste hoiakuid võivad muuta inimeste enda kogemused ja teiste mõju.

Väärtushinnangute ja hoiakute määratlused on kohandatud vastavalt dokumendile „Õpetades ja õppides kestliku tuleviku nimel, UNESCO, 2010."[5]

SOOVITATUD TEGEVUSED

KOOS EMPAATIA TUNDMINE

Õpieesmärgid

- Arutleda MKH ja KAH-ga seotud väärtushinnangute ja hoiakute üle
- Hinnata kriitiliselt seda, kuidas saab neid väärtushinnanguid ja hoiakuid väljendada

Korraldage õpilastega ajurünnak järgnevaga seotud väärtushinnangute ja hoiakute teemal ning pange need kirja:

MKH: nt sallivus, mitmekesisuse austamine, rahu edendamine

KAH: nt looduse hindamine, elurikkuse väärtustamine, säästva tarbimise toetamine

Reflect on

- Kuidas saab väärtushinnanguid ja hoiakuid *jagada* ja *väljendada*.
- Teised maailmakodanikuks olemisega ja kestliku arenguga seotud väärtushinnangud ja hoiakud.
- Kuidas võiksid õpilased koos empaatiat tunda ning nimetatud / kirja pandud väärtushinnanguid ja hoiakuid väljendada.

5 Vt „Õpetades ja õppides kestliku tuleviku nimel" (ingl „Teaching and Learning for a Sustainable Future"). UNESCO, Pariis, 2010

MA SOOVIN...

Õpieesmärgid

- Mõtle väärtushinnangute ja selle peale, kuidas elus kaalukaid otsuseid langetada
- Rakenda probleemi lahendamises väärtushinnangutest aru saamist

Postita/kirjuta järgnevad küsimused tahvlile. Palu õpilastel vaikselt mõne minuti jooksul nende üle järele mõelda ning leida seejärel vastuste arutamiseks endale paariline:

- *Mida sa elus kõige enam väärtustad?*
- *Millistest põhimõtetest sa juhindud? Kuidas on need aja jooksul muutunud?*
- *Kas sul on eeskuju? Mida oled sa sellelt inimeselt õppinud?*
- *Kes mängib su hariduses kõige olulisemat osa? Ja miks?*
- *Kellel on suurim õigus mõjutada sinu tulevikku?*
- *Milline soov võiks su arvates tulevikus täituda?*

Kui kõik paarid on arutlemise lõpetanud, palu igal rühmal üldisi mõtteid terve klassiga jagada.

Julgusta õpilasi kodus vanemate ja perekonnaga arutlema.

Kohandatud vastavalt dokumendile „Kõikidele austuse õpetamine“ (ingl „Teaching respect for all“): http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002279/227983E.pdf

TOETA MIND (ROLLIMÄNG)

Õpieesmärgid

- Hakata teiste vastu empaatiat tundma
- Reageerida diskrimineerimisjuhtumitele tõhusalt

Palu õpilastel tuletada meelde korda, kui keegi nende üle nalja viskas, neid tõukas, solvas, kuidagi solvavalt kutsus või neid mingil alandaval moel tõrjus.

Võib juhtuda, et õpilased tõrguvad klassikaaslaste või õpetaja juuresolekul selliseid alandavaid vahejuhtumeid jagamast. Õpilased võivad mitmel moel või eri viise ühendades oma kogemusi jagada, et kujutada seda, mismoodi valulike kogemuste jagamine käib.

Õpetajana võid eeldatava käitumise ette näidata ning isiklikku kogemust jagada. Sellest saavad õpilased palju kasu. See inimlikustab õpetajat ja annab õpilastele loa nendest kogemustest rääkida. Õpetajana oled sa enamikule selles vanuses õpilastest autoriteetne kuju ning sellist kogemust jagades muudad sa selle universaalseks. Seda sammu soovitatakse väga, kuna sa saad näidata, milline on diskrimineerimis- või sallimatusjuhtumist rääkides kohane keelekasutus.

Pärast seda, kui õpilased on mõelnud selle aja peale, kui neid kiusati või halvasti koheldi, võivad nad kas loovestmise või vihikusse mõtete kirja panemise kaudu teistega oma mõtteid jagada. Vihikusse kirjutamine annab võimaluse mõtteid korrastada ning nendega leppida, enne kui neist õpetajale või klassikaaslastele rääkida.

Pärast järelemõtlemist palu õpilastel vabatahtlikkust üles näidata ja vahejuhtumitest rääkida. Tuletada neile meelde, et nad hoiduksid halvast kõnepruugist või solvata võivatest žestidest.

Aruteluküsimused

- *Kes millist rolli mängis? Kuidas need rollid kõiki asjaga seotud inimesi mõjutasid?*
- *Millise tunde tekitas see vahejuhtum ohvriks langenud inimesele?*
- *Arutlege, mis on empaatia ja kuidas saab see konstruktiivne olla.*
- *Kuidas oleks asjad võinud minna, kui keegi oleks sekkunud?*
- *Kelle kohustus oli sekkuda?*
- *Millised sekkumised olid võimalikud ja kes oleks võinud sekkuda?*
- *Tõmba positiivsete ennetus- ja sekkumistegevustega paralleele.*
- *Kas sina millalgi kellegi nimel sekkusid ja asja muutsid? Mida sa tegid?*

Koostöös õppivates rühmades lase õpilastel lihtsaid ja lühikesi rollimänge teha, kus oleks sõimamis-, kiusamis- või sallimatusjuhtum, nagu näiteks kellegi rühmast välja tõrjumine, kellegi alla surumine või rassistliku, seksistliku või homofoobse nalja rääkimine.

Pane põhireeglid paika, nagu näiteks kohatu keelekasutus pole lubatud. Lase neil põhitegelased ja -osad kokku võtta ning väikestes juhendatud rühmades harjutada. Tuleta õpilastele rollimängu tõsidust meelde, et nad ei võtaks etendamist kergelt; kuid pea samuti meeles, et etendatakse õppimise eesmärgil. Anna õpilastele rollimängu ajal vahetut konstruktiivset tagasisidet, ja hiljem võimalus oma tunnetest rääkida.

Julgusta õpilasi jagama seda, mida nad vihikusse kirja panid, vanemate või peredega.

Muudatused

- Korralda pärast esialgset rollimängu arutelu, et tuvastada tõhusamad sekkumisstrateegiad. Siis etenda vahejuhtum hoolikalt uuesti, kuid seekord tõhusamal moel, kujutades kõikide tegelaste mitmeid tõhusamaid reaktsioone ja valikuid.
- Õpilased võivad ka lugusid kirjutada, leiutades õigesti tegutsevaid tegelasi.
- Mitmest klassist kokku pandud rühma korral: lase eri klassides käivatel õpilastel eri klasside rollimängudes osaleda, nagu näiteks sellises, kus vanem õpilane norib noorema õpilase kallal.

Kohandatud vastavalt dokumendile „Kõikidele austuse õpetamine“ (ingl „Teaching respect for all“): http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002279/227983E.pdf

2. KOOSTÖÖ-, SUHTLUS- JA KRIITILISE MÕTLEMISE OSKUSED

MKH ja KAH-ga seotud pedagoogilised võtted õhutavad õpilasi küsimusi küsima, analüüsima, kriitiliselt mõtlema ning otsuseid langetama. Sellised pedagoogilised võtted nihutavad rõhuasetuse tundides õpetajalt õpilasele ja pähe õppimiselt osalusõppele.

Allpool on koostöö-, suhtlus- ja kriitilise mõtlemise oskuste kohta (mitteammendavat) lisateavet ning ka tegevusi, mida saad ise ja koos õpilastega ette võtta.

2.1 KRIITILINE MÕTLEMINE

Seisneb üleilmsetes, piirkondlikes, riiklikes ja kohalikes küsimustes ning eri riikide ja rahvaste omavahelises seotuses ja sõltuvuses, mis paneb asjadele eri vaatenurkade, tahkude ja mõõtmete alt lähenema.

Õpilased analüüsivad enne otsuste langetamist või asjade kohta järelduste tegemist enda seisukohta ja konteksti. Nad seavad enda arusaamad ja oletused kahtluse alla ning vaatavad asju mitme nurga alt.

Mõelda nende märksõnade peale: kahtluse alla seadmine, analüüsimine, järelemõtlemine ja hindamine.

SOOVITATUD TEGEVUSED

LIIKUVAD RINGID: NÕUS / POLE NÕUS

Õpieesmärk

- Uurida üleilmsete küsimuste kohta käivaid arvamusi ja väiteid ning neid kriitiliselt analüüsida.

Esita õpilastele üleilmset küsimust, näiteks kliimamuutusi, tarbimisega seotud käitumist ja eluviise, vaesust või ksenofoobiat, inimõigusi, soolist võrdõiguslikkust (vt ÜRO veebilehti, kohalikku, riiklikku ja rahvusvahelist ajakirjandust) puudutav väide.

- Palu õpilastel moodustada kaks ringi, millest üks on teise sees. Selgita õpilastele, et kaks ringi esindavad seda, kas nad on väitega nõus või mitte. Üks ring liigub päripäeva ja see näitab nõusolekut ning üks ring liigub vastupäeva, mis näitab mittenõustumist.
- Selgita, et iga kord, kui sa väite ette loed, on neil aega jõuda valitud ringi, enne kui hüüad: „Kõndige“. Kui hüüad: „Kõndige“, selgita õpilastele, et sooviksid, et nad pööraksid päri-/vastupäeva, seisaksid näoga liikumise suunas ja kõnniksid edasi. Lase ringidel sobiva aja jooksul ringi liikuda.
- Selgita õpilastele, et võid igal ajal hüüda: „Paus“, et esitada neile uus väide või praeguse väite kohta rohkem teavet. Muutmaks nende otsuseid keerulisemaks võid praegusele väitele siis, kui ringid on pausil, teavet lisada ning lubada neil ümber mõelda sõltuvalt sellest, mida nad jagatud uue teabe kohta arvavad.
- Samuti võid jooksvalt sobivates kohtades õpilastelt küsida, mida nad mõtlevad ja miks nad nii mõtlevad.

ARVAMUSTE SKAALA

Õpieesmärk

- Kriitiliselt uurida, analüüsida ja arutleda üleilmsete küsimuste kohta käivaid arvamusi ja väiteid.

Esita õpilastele üleilmset küsimust, näiteks kliimamuutusi, tarbimisega seotud käitumist ja eluviise, vaesust või ksenofoobiat, inimõigusi, soolist võrdõiguslikkust (vt ÜRO veebilehti, kohalikku, riiklikku ja rahvusvahelist ajakirjandust) puudutav väide.

- Pane klassis paika arvudest 1-st 6-ni koosnev skaala (1 – nõus ja 6 – pole nõus). Esita õpilastele väited, paludes neil seista skaalal selle arvu kõrvale, mis esindab seda, mida nad sellest väitest arvavad.
- Palu vabatahtlikel õpilastel valikut ülejäänud klassile põhjendada. Järgmisena palu skaalal sama arvu juures seisvatel õpilastel omavahel rääkida. Selgita, et nad peavad koos arutama, miks nad selle valiku tegid, ning siis proovima arutelu kokku võtta. Palu igast rühmast ühel õpilasel kokkuvõtet tutvustada.
- Järgmisena loe väide veel kord ette, seekord selgitades õpilastele, et nad võivad juhul, kui nad on arvamust muutnud, kohti vahetada. Arutage taas, miks nad oma koha valisid. Sobivusel korda. Rõhuta õpilastele, et arutelust ja väitlusest sõltuvalt võivad [seisu]kohad muutuda.

2.2 JÄRELEMÕTLEMINE

Õpilased kaaluvad enda ja teiste [seisu]kohti, võtavad aega ja vaatlevad. Mõtlevad asjad põhjalikult ja hoolikalt läbi.

Mõelda nende märksõnade peale: vaatlemine, kaalumine, uurimine, hindamine.

SOOVITATUD TEGEVUSED

KONTSENTRILISED RINGID

Õpieesmärgid

- Eristada mitmesuguseid isikliku ja ühise identiteedi tasemeid
- Mõelge kriitiliselt järele, kuidas identiteedi erinevad tasandid üksteist vastastikku mõjutavad

Anna õpilastele kirjutustarbeid ja paberit. Selgita neile, et ülesande esimest osa tuleb teha vaikuses ning nad peavad hoolikalt juhiseid järgima.

Palu õpilastel järele teha see, kuidas sa tahvli / interaktiivse markeritahvli keskele ringi joonistad, alustades esimese ringi keskele „mina“ kirjutamisest, ning liikudes siis järjest väljapoole, lisades järgmise kontsentrilise ringi. Kirjuta järgmise ringi kohta teine pealkiri ning palu siis õpilastel ise jätkata, lisades oma äranägemist mööda uusi ringe ja pealkirju, mõeldes iga kord hoolikalt pealkirjadevaheliste seoste peale. Piisava aja möödumisel rääkige omavahel ja arutage.

Küsi

Kas meil olid sarnased kategooriad? Miks sa teatud ringide jaoks kindlad pealkirjad valisid? Millised on pealkirjadevahelised seosed? Miks on keskmisesse ringi kirjutatud „mina“?
Mõelge koos ja kinnitage mõned ühised kategooriad: sõbrad, perekond, kool, kogukond, riik, laiem maailm jne.
Palu õpilastel uued „kontsentrilised ringid“ joonistada ning seejuures valitud vahendit (paber ja pliiatsid/markerid, kunstitarbed või IKT) kasutada. Palu neil iga kontsentrilise ringi pealkirja peale hoolikalt mõelda ning – kasutades sõnu ja pilte – täita iga osa. Viimaseks palu neil oma loomingule läbimõeldud ja asjakohane pealkiri panna. Rääkige omavahel, arutlege ja mõelge järele.

Võimalikud küsimused järele mõtlemiseks

Mida maailmakodanikuks olemine minu jaoks tähendab? Mida kestlik areng minu jaoks tähendab? Olla maailmakodanik? Maailmakodanikuna ma teen…? Kestliku arengu toetamiseks ma teen…?

IDENTITEEDI ÜLEVAADE

Õpieesmärgid

- Minatunnetust, enesehinnangut ja kuulumist tajuda ning nende peale mõelda
- Maailma ning isikliku ja ühise vastutuse mõistmine
- Mõelda kriitiliselt identiteedi eri tasandite ning selle peale, kuidas need omavahel suhestuvad

Õpilased loovad valitud vormis ning valitud materjale (paber ja pliiatsid/markerid, kunstitarbed või IKT) kasutades enda kohta ülevaate; mõtlevad järgnevate küsimuste peale.

- *Mis on mu jaoks oluline?*
- *Mis mul hästi välja tuleb / nii hästi välja ei tule?*
- *Mis teeb mu õnnelikuks/kurvaks?*
- *Millest mu identiteet koosneb (nt sugu, rahvus, seksuaalne sättumus jne)?*
- *Mis on mu roll kodus, koolis, kogukonnas ja laiemas maailmas?*
- *Kas ma olen oma (tarbimisalastest) valikutest teadlik ning sellest, kuidas need mind ennast, teisi ja mind ümbritsevat maailma mõjutavad?*

Räägi identiteedi ülevaatest paarilisega ja seejärel terve rühmaga. Arutlege.

Küsi

Mida sa seda tegevust tehes tundsid? Mida mõtled sa nendest rollidest, mis sul on? Aga iseendast ja suhetest teistega?

PILDIKARUSSELL

Õpieesmärk

- Mõelda kriitiliselt üleilmsete küsimuste ja õpilaste isiklike tajude peale ning nende üle arutleda

Anna õpilaste rühmale märkmepaberid, kirjutustarbed ja üleilmsete küsimuste, nagu näiteks kliimamuutused, tarbimine ja elustiilid, vaesus või ksenofoobia, inimõigused, sooline võrdõiguslikkus, kohta koostatud pilt (teise võimalusena võid anda valiku eri pilte ning õpilased saavad valida).

Pilte vaata nt:
ÜRO Foto: http://www.unmultimedia.org/photo/
UNESCO fotopank: http://photobank.unesco.org/exec/index.htm?lang=en
UNICEF-i fotoesseed: http://www.unicef.org/photoessays/index-pe.html
ÜRO Keskkonnaprogrammi fotod: http://www.unep.org/newscentre/multimedia/default.asp?ct=photos
Samuti võib kasutada kohalikku ja maailma ajakirjandust.

Kleebi pildid suurte plakatikujuliste paberite keskele ning paiguta need sobivalt põrandale või laudadele ruumi mööda laiali. Selgita õpilastele, et alguses vaatavad nad hoolikalt pilti. Siis, kui nad saavad märguande edasi liikuda, lähevad nad järgmise pildi juurde, pannes isiklikud reaktsioonid (mõtted ja ideed selle kohta, kes on pildil, mis toimub, millest pilt jutustab) iga kord kirja.

Õpilased võivad kommentaari kõrvale oma nime kirjutada või jääda soovi korral anonüümseks. Seejärel, kui kõik õpilaste rühmad on mitmete piltide juures käinud, tulge kokku ja jagage omavahel mõtteid, ideid ja imestama pannud asju.

Tegevuse laiendamiseks kogu klass kokku ja uurige koos pilti, küsides seekord:
- *Mis võis juhtuda enne/pärast seda, kui pilt tehti?*
- *Mis jääb pildiraamist väljapoole?*
- *Kes võis selle pildi teha?*
- *Miks võidi see pilt teha?*
- *Mis võib olla pildi taga peituv lugu?*

2.3 DIALOOG

Õpilased peavad tõhusat dialoogi. Nad kuulavad üksteist hoolikalt, räägivad mitmesuguste sidusrühmadega ning jagavad tundlikult ja mõistvalt teistega oma mõtteid ja ideid.

Mõelda nende märksõnade peale: kaasa, väitle, arutle, suhtle.

SOOVITATUD TEGEVUSED

ARUTLE

Õpieesmärk

- Kujundada vastavalt poolt- ja vastuargumentidele isiklikud arvamused ning arutleda, selleks et leida ühiseid arvamusi ja jõuda ühisele üksmeelele.

Esita õpilastele üleilmset küsimust, näiteks kliimamuutusi, tarbimist ja eluviise, vaesust või ksenofoobiat, inimõigusi, soolist võrdõiguslikkust (vt ÜRO veebilehti, kohalikku, riiklikku ja rahvusvahelist ajakirjandust) puudutav väitlusteema.

- **Omaette mõtlemise aeg:** Lugege omaette ja hakake arvamusi kujundama, tehke märkmeid.
- **Paarilisega juurdlemine:** Paarid räägivad esialgsetest vastustest omavahel. Lugege koos teksti ja küsimusi ning kujundage märkmeid tehes arvamusi ja argumente.
- **Paar – paar – jagage:** Siis liitub üks paar teise paariga, et moodustada arutelurühm. Nad jagavad arvamusi ja argumente ning hakkavad ühiseid arvamusi ja üksmeelt kujundama, tuginedes poolt- või vastuseisukohale.
- **Kõik koos:** Järgmisena pidage klassis maha väitlus, mille käigus esitleb iga seltskond oma vastuseid ja seisukohti / jagatud vaatenurki, mille osas on üksmeelele jõutud, ning toetavat teavet. Arutlege koos.
- **Väitluse lõpetamine:** Väitlus võib lõppeda nõus-/pole-nõus-skaalaga. Loe väitlusteema kohta valitud seisukohad ette ning palu vastavalt sellele, milline on nende arvamus väidete kohta, õpilastel kujuteldava joone (nt skaala 1-st 6-ni) peale seista.

ÜKSTEISEGA TUTTAVAKS SAAMINE

Õpieesmärk

- Arendada suhtluse kaudu mitmekesiste rühmade ja vaatenurkadega toime tulemiseks vajalikke oskusi

Selle käivitustegevuse mõte seisneb selles, et õpilased arendavad meeskonnatööoskusi, tehes võrgustikutööd ning saades üksteisega dünaamilisel ja isiklikul moel tuttavaks. Samuti saavad nad teada üleilmsetest ühendustest / sidemetest laiema maailmaga.

- Anna igale õpilasele küsimusteleht ja selgita, et nad hakkavad klassis ringi liikuma ning klassikaaslastelt küsimusi küsima, kirjutades iga kord vastuse ja vastaja nime üles. Nad peavad iga kord erineva inimesega suhtlema ja nii kiiresti kui võimalik vastuseid koguma. Esimene õpilane, kellel on kõik vastused koos, hüüab: „Bingo“ ja on võitja.
- Küsimustelehe näidis on allpool. Küsimusi võib vastavalt vanusele ja võimekusele kohandada. Samuti võid ise küsimused – isiklikud, kohalikul ja üleilmsel tasandil asjakohased – välja mõelda ning panna küsimustelehe kokku ka nii, et selle abil uuritakse MKH ja KAH alla kuuluvaid mõisteid.

ÜKSTEISEGA TUTTAVAKS SAAMINE

Leia keegi, kes räägib rohkem kui üht keelt. *Milliseid keeli ta räägib?* Nimi:	Leia keegi, kelle perekonnaliige elab teises riigis. *Millises riigis / millistes riikides?* Nimi:
Leia keegi, kes on käinud või elanud teises riigis. *Millises riigis / millistes riikides?* Nimi:	Leia keegi, kes õpib teist keelt. *Millist keelt / milliseid keeli?* Nimi:
Leia keegi, kes elab majas, kus inimesed räägivad rohkem kui üht keelt. *Milliseid keeli nad räägivad?* Nimi:	Leia keegi, kes kannab ta enda või teisest riigist pärit riideid. *Millisest riigist?* Nimi:
Leia keegi, kes on hiljuti lugenud, kuulnud või näinud ta enda või teist riiki puudutavaid uudiseid. *Milliseid uudiseid?* Nimi:	Leia keegi, kes mängib mingit pilli. *Millist pilli?* Nimi:

Kohandatud dokumendist: „British Council: Active Citizens – Facilitator's toolkit: Activity 0.1 – Globingo" („Briti Nõukogu: Aktiivsed kodanikud – korraldaja käsiraamat: Tegevus 0.1 – Globingo"), lk 42 ja 43. http://www.britishcouncil.org/sites/britishcouncil.uk2/files/active-citizens-globaltoolkit-2014-2015.pdf

2.4 OSALE, TÖÖTA KAASA JA TEE KOOSTÖÖD

Ühise eesmärgi nimel koos töötamine ja tegutsemine, osalemine, jagamine ja suhtlemine. Õpilased arutlevad, tegelevad koos väljakutsetega, kuulavad üksteist ning jagavad mõtteid ja ideid.

Mõelda nende märksõnade peale: kuula, põhjenda, tee koostööd, rõhuta, analüüsi, mõtle, mõtle järele.

SOOVITATUD TEGEVUSED

FILOSOOFIARING

Õpieesmärk

- Väärtustada erinevaid vaatenurki, suhelda teistega, kasutada põhjendamist ja hindamist

Ringis istumine: koostööalti õhkkonna loomiseks võib kasutada mitmeid ringis tehtavaid soojendusharjutusi. Näiteks:

- Plaksu edasi andmine: üks inimene alustab rütmi ning see antakse ringi mööda edasi; kui esimene plaks on ringi ära teinud ja ringi moodustanud rühma enesekindlus on suurenenud, võib lisada 2. ja 3. plaksurütmi. Eesmärk on keskenduda, hoolikalt kuulata ning seltskonnana kihilisi helisid luua.
- Jagades teistega seda, kuidas ennast tunned: lausete lõpetamine: „Tunnen end õnnelikuna siis, kui…“, „Tunnen kurbust siis, kui…“ ning näoilmete kaudu selle väljendamine, kuidas inimene end tunneb – need võib väikestele paberitele trükkida või tahvlikestele joonistada.
- Järgi mind: üks inimene istub ringi keskele ja teeb kuni kolme tegevust, mida ringi ülejäänud liikmed hoolikalt järele teevad.

Jätkuvalt ringis istudes loevad, kuulavad või vaatlevad õpilased koos õpetajaga. Nad võtavad küsimuste välja mõtlemiseks aega, seejärel jagavad neid teistega, võtavad rühmana otsuseid vastu ja arutlevad. Hinnatakse ja austatakse õpilaste esialgseid vaatenurki ja küsimusi ning siis kasutatakse neid kriitilise mõtlemise arendamiseks. Rühmana uurivad nad protsessi alguses, millised on oletused, arvamused ja mõisted, ning kasutavad põhjendamist ja hindamist. Protsessi process progresses, follow-up activities are used to develop student's skills and concepts and edenedes kasutatakse järeltegevusi, et arendada õpilaste oskusi ja mõisteid ning julgustada neid filosoofiliste arutluste, oma elu ja ülejäänud õpitavate asjade vahele seoseid looma.

RAHVUSVAHELISED PÄEVAD

Õpieesmärk

- Arendada kogu maailma puudutavate teemade paremat mõistmist, kujundada empaatiat ja solidaarsust ning arendada ühise eesmärgi nimel koostöö tegemiseks vajalikke oskusi

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon tähistab aasta läbi rahvusvahelisi teemapäevi, igal neist on teema, mis suurendab üleilmsete teemade alast teadlikkust ja tegevust. Paljusid päevi on hakatud tähistama pärast seda, kui ÜRO resolutsioonides on vastav otsus langetatud, kuid osa päevi on välja valinud ÜRO agentuurid. Samuti tähistatakse nädalaid, aastaid ja aastakümneid ning ka peamiste ajaloosündmuste aastapäevi.

ÜRO teemapäevadega tutvumine on kogu maailma puudutavate teemade, maailmakodanikuks olemise ja kestliku arengu kohta rohkem teada saamiseks väga otsene, tõhus ja väärtuslik viis.

ÜRO teemadepäevade loetelu vaata järgnevalt veebilehelt: http://www.un.org/en/sections/observances/international-days/ ning sellelt lingilt leiate mitmeid teemapäevi puudutavaid 60-minutilisi tunde: UNA UK – UN International Days (ÜRO rahvusvahelised päevad): http://www.una.org.uk/teach-days

2.5 PROBLEEMIDE LAHENDAMINE

Õpilased mõtlevad lahenduseni jõudmiseks asjade peale teiste nurkade alt. Nad töötavad koos ja tegutsevad.

Näiteks annab õpetamis-/õppimisstsenaariumidena simulatsioonide kasutamine võimaluse tegelikkust tunnetada ning seega kaasab ja motiveerib see igas vanuses õppureid. Näiteks kujutavad õpilased ette, et nad elavad väikeses kalurikülas ja peavad õppima, kuid kalavarusid jätkusuutlikult majandada (nt ilma, et kalavarud ammenduksid või inimesed nälga jääks). Simulatsioonide abil on konkreetsel moel võimalik abstraktseid mõisteid selgeks õpetada. Need tegelevad päriselu probleemidega, millega kogukonnad silmitsi seisavad, ning muudavad õppekava asjakohasemaks. Samuti arendavad need kõrgema järgu mõtlemisoskusi.

Mõelda nende märksõnade peale: hinda, uuri, juurdle, katseta, proovi läbi, pea läbirääkimisi.

SOOVITATUD TEGEVUSED

LÜHIKOKKUVÕTTE KIRJUTAMINE: KOHALIKE KESTLIKKUST PUUDUTAVATE PROBLEEMIDE ANALÜÜS

Õpieesmärk

- Anda õpilastele võimalus praktiseerida kohalikul tasandil keeruliste kestlikkusealaste teemade analüüsimist

Vali välja probleem, millega kohalik kogukond silmitsi seisab (nt põud, üleujutused, ksenofoobia ja rassism), ning valmistu probleemi analüüsimiseks, kogudes probleemide kohta ajaleheartikleid, brošüüre jms.

Anna õpilastele järgnev ülesanne:
Töötate linnavalitsuses. Linn peab järgnevatel kuudel hakkama arutama üht probleemi ja võimalusel tegutsema. Valige 13 probleemi analüüsi puudutavast küsimusest välja viis selle probleemi jaoks kõige olulisemat küsimust ja kirjutage oma ülemusele kahelehekülje ulevaade, mida ta saab järgmisel personalikoosolekul arutada.

Õpilased loevad avaldatud materjale ja valivad seejärel välja need viis küsimust, mida nemad kõige olulisemaks peavad. Õpetajana juhid sa arutelu selle kohta, milliseid osi peavad õpilased olulisimaks ja miks.

13 probleemi analüüsi puudutavat küsimust

1. *Mis on probleemi peamised ajaloolised ja praegused põhjused (nt füüsilised/biootilised, sotsiaalsed/kultuurilised või majanduslikud)?*
2. *Milline on probleemi geograafiline ulatus, ruumiline jaotus ja kestus?*
3. *Millised on looduskeskkonda puudutavad peamised ohud ja tagajärjed?*
4. *Millised on inimsüsteeme puudutavad peamised ohud ja tagajärjed?*
5. *Millised on majanduslikud mõjud?*
6. *Millised on peamised praegu rakendatavad või välja pakutud lahendused?*
7. *Mis neid lahendusi takistab?*
8. *Milliseid peamisi ühiskondlikke väärtusi (nt majanduslikke, ökoloogilisi, poliitilisi, esteetilisi) need lahendused puudutavad või pärsivad?*
9. *Millist inimrühma või milliseid inimrühmi võiks need lahendused kahjulikult mõjutada või kes kulud enda kanda võtab?*
10. *Milline on probleemi ja lahenduste poliitiline staatus?*
11. *Kuidas on see probleem teiste probleemidega seotud?*
12. *Mismoodi võid sina oma igapäevaelu muuta või oled muutnud, et probleemi vähendada?*
13. *Mida võiksid sa järgmise sammuna lisaks oma igapäevaelu muutmisele teha, et probleemiga tegeleda?*

Õpilased täidavad ülesannet.

Loe täidetud ülesanne ette ning valmista 13 küsimusest kahe-kolme küsimuse põhjal ette arutelu (nt millised on välja pakutud lahenduste eelised või puudused).

Lõpetuseks palu õpilastel arutleda, mida nad kogukonda puudutava probleemi uurimise kohta õppisid.

Tegevuse laiendamiseks võid kutsuda linnavalitsuse töötaja klassiga probleemist rääkima ning õpilaste huvisid ja muresid ära kuulama.

Teise võimalusena võid õpilastele kogukonna probleemi asemel analüüsimiseks anda stsenaariumi või juhtumiuuringu. Pane tähele, et kui valid stsenaariumi, siis peavad õpilased kasutama oma kujutlusvõimet või koguma andmeid teistest allikatest, mitte kasutama ülesande täitmiseks kohaliku piirkonnaga seotud fakte.

1. stsenaarium – Linnaga võttis ühendust jõukast riigist pärit jäätmevedaja. Vedaja pakkus linnale 20 000 dollarit, kui linn nõustub laskma linna prügila lähedal olevale tühermaale ladustada tonnide kaupa elektroonikajäätmeid.

2. stsenaarium – Linn soovib linna veesüsteemi jaoks paigaldada veepuhastusjaama. Praegu süsteemis olevat vett ei puhastata ning paljud inimesed jäävad selle tulemusel haigeks, eriti imikud, väikelapsed ja eakad.

3. stsenaarium – Kinnisvaraarendaja soovib linnalt büroohoone ehitamiseks osta linna piires vaba maaomandit. Naabrid on mõttele vastu, kuna maa on ainus läheduses olev avatud ala, mida nad vabaajategevusteks kasutavad. Sellegipoolest on linnal raha vaja ning linn kaalub maa müümist.

Allikas: McKeown-Ice, R. ja Dendinger, R. 2008. Teaching, learning, and assessing environmental issues (Õpetamine, õppimine ja keskkonnaprobleemide hindamine). *Journal of Geography*, 107. köide, lk 161–166.

KALAVARUDE JÄTKUSUUTLIKU MAJANDAMISE UURING: SIMULATSIOON

Õpieesmärk

- Analüüsida ja vormida varude jätkusuutlikku majandamist ja kogukonna koostööd

Varude kogumi jätkusuutlik majandamine on keeruline. See simulatsioon näitlikustab seda, kui keeruline on paljude erinevate sotsiaalsete ja majanduslike muutujate tasakaalustamine. Selle simulatsiooni käigus kujutavad hambaorgid kalurikülast ümbritsetud järves olevaid kalu. Külaelanikud püüavad elatise ja majandusliku heaolu allikana kala ning neile esitatakse väljakutse – neil tuleb varude abil igal ajahetkel kõik külaelanikud ära toita.

Jaota klass neljastesse rühmadesse. Selgita õpilastele, et iga neljane rühm on kaluriküla ja hambaorgid kujutavad järves olevaid kalu. Küla peab välja mõtlema, kui palju kalu võib iga kord püüda, nii et alati oleks külaelanike jaoks piisavalt kalu.

Selgita reegleid: Simulatsioon algab nii, et järves on 16 hambaorki (kala). Iga inimene peab iga ringi jooksul vähemalt ühe hambaorgi välja tõmbama, et ellu jääda. Iga ringi lõpus täidab loodus varude kogumit umbes poole järves olevate kalade võrra. (Näiteks kui järve jääb alles 8 hambaorki, siis lisatakse varude kogumisse 4 hambaorki.)

Lase õpilastel mängu mängida. Kui kogukond kalavarusid hästi ei majanda ja nad kõik ookeanist kõrvaldab, selgita, millised on tagajärjed (nt võivad kogukonnaliikmed nälga surra või peavad ümber asuma). Palu õpilastel mängu uuesti alustada.

Küsi õpilastelt mängu jooksul küsimusi: Milline on maksimaalne kalade arv, mida iga inimene võib välja püüda ja mille korral on kalavarusid ikkagi veel tulevaste põlvede jaoks alles?

Aruteluküsimused pärast mängu

1. *Mida sa õppisid?*
2. *Mismoodi see simulatsioon päriseluga sarnaneb?*
3. *Mismoodi see simulatsioon päriselust erineb?*

Lõpetuseks aruta õpilastega, mida nad selle tegevuse abil jätkusuutlikus kogukonnas elamise kohta õppisid.

Võimalik laiendus: Palu õpilastel jutustada lugusid selle kohta, millist elu sooviksid nad selles kalurikülas elada ja kuidas see merest püütavate kalade arvu mõjutab. Näiteks on üks inimene vallaline ja võtab ühe kala. Teine on abielus, tal on lapsed ja tal on kogu pere ära toitmiseks vaja kolme kala. Järgmine võtab kaks kala – ühe endale ja teise müüb restoranile.

Allikas: UNESCO. 2006. To drain or to sustain (Ammendada või alal hoida). *Education for Sustainable Development Toolkit. Learning & Training Tools No.1 (Kestliku arengu hariduse käsiraamat. Õppimis- ja õpetamismaterjal nr 1), lk 62–63. http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001524/152453eo.pdf*

2.6 LOOVUS

Loovus seisneb erineval ja uuenduslikul moel lahenduste leidmises. KAH ja MKH pedagoogikavõtted toetuvad tihti kunstivaldkonnale, kasutades loovuse ergutamiseks ja alternatiivsete tulevikuversioonide ette kujutamiseks teatrikunsti, mängu, muusikat, disaini ja joonistamist.

SOOVITATUD TEGEVUSED

IDEEKAARDID

Mõtlemisvahendina ideekaartide kasutamine on visuaalselt stimuleeriv ning aitab õpilastel ideid ja mõisteid omavahel siduda.

Anna õpilastele suur paber ja värvilised kirjutustarbed. Kasuta üleilmsel probleemil/teemal põhineva keskse idee jaoks kujutist või pilti. Samuti võib põhiideede üle arutledes keskele paigutada maailmakodanikuks olemise ja kestliku arengu. Kujunda ideekaart, kasutades äranägemist mööda märksõnade, kujutiste ja arvude kirja panemiseks värve.

Vaata: http://www.tonybuzan.com/about/mind-mapping/

LAUAKATTED

Anna 4–6 õpilasest koosnevatele rühmadele suured paberilehed. Palu neil paberi keskele joonistada ovaal ning seejärel tõmmata paberi igast nurgast/servast ovaali välisääreni jooned. Leht peaks olema jagatud neljandikeks/kuuendikeks ja igal õpilasel on lehel oma piirkond.

Kirjuta ovaali keskele üleilmset probleemi puudutav väide ja anna õpilastele aega järele mõelda (vaata ÜRO üleilmseid probleeme, kohalikku ja rahvusvahelist ajakirjandust). Siis peaks iga õpilane lehel oma piirkonna sisse kommentaare kirjutama.

SÕNAPILVED

Kasuta maailmakodanikuks olemise ja kestliku arengu haridusega seotud erinevate mõistete, ainete ja teemade rõhutamiseks visuaaltehnoloogiat. Sõnapilved aitavad sõnade olulisust ja sõnadevahelisi seoseid esile tuua.

Vaata: http://www.wordle.net/

5 Ülekoolilise kogukonna kaasamine

Platvormi kaudu jagatud ühendkoolide võrgustiku kogemused on näidanud, et projekte saadab eriline edu siis, kui nad kaasavad koolikogukonna mitmesuguseid sidusrühmi. See ei hõlma mitte ainult õpilasi, õpetajaid ja lapsevanemaid, vaid ka kooli juhtkonda ja laiemat kogukonda.

Allpool on ära toodud need peamised osapooled, kes on olnud ise praktiliselt ASPnet in Actioniga tegeledes UNESCO ühendkoolide võrgustikku kuuluvates koolides MKH ja KAH rakendamisega seotud. Mõtteid selle kohta, kuidas neid peamisi osapooli kaasata, näitlikustavad valitud näited UNESCO ühendkoolide võrgustikust üle maailma.

Kõiki näiteid võib vaadata UNESCO ühendkoolide võrgustiku veebilehelt:
http://en.unesco.org/aspnet/globalcitizens/act/projects

PEAMISED OSAPOOLED, KEDA ON EDUKATESSE ÜHENDKOOLIDE VÕRGUSTIKU MKH JA KAH TEGEVUSTESSE KAASATUD

Õpilased

Õpetajad

Perekond

Direktorid/ kooli juhtkond

Kogukond

ÜHENDKOOLIDE VÕRGUSTIKU KOOLIDEST VALITUD HEA TAVA NÄITED

ÕPILASTE SÜMPOOSION „HARIDUS KUI SOTSIAALSE SIDUSUSE SAAVUTAMISE VAHEND“

Ühendkoolide võrgustiku asutus: ühendkoolide võrgustiku keskkoolid

Koht: Atika, Kreeka

Arendatud väärtushinnangud ja oskused: Kodanikuks olemine, koostöö

Peamised kaasatud osapooled: Õpilased, õpetajad, lapsevanemad, Haridusministeerium, UNESCO Rahvuslik Komisjon

Kreekas asuva Atika prefektuuri 22 ühendkoolide võrgustiku keskkoolist pärit 220 õpilast osalesid 26.–27. veebruaril 2015 iga-aastasel õpilaste sümpoosionil, matkides selliste rahvusvaheliste komisjonide tööd nagu UNESCO peakonverents koos eesistuja, peasekretäri ja sekretariaadiga. 2014. aastale järgnenud arutelude valguses keskendus 2015. aasta sümpoosion „Haridusele kui sotsiaalse sidususe saavutamise vahendile“.

Sümpoosioni eesmärk oli aidata õpilastel saada aktiivseteks kodanikeks ning selleks kasutati osalusmetoodikat, tugevdades õpilaste koostöös õppimise oskusi. Õpetajad olid korraldajad, kuid õpilased mängisid arutelude ja töörühmade istungite läbi viimises peaosa, mille tulemuseks oli resolutsiooni vastuvõtmine. Õpilased õppisid üksteist kuulama, demokraatlikult arutlema, enda ideid õigustama, eriarvamusi austama, soovitusi vormistama ning rühmaarutelude tulemusel ühiselt otsuseid langetama.

Iga-aastane õpilaste sümpoosion toimus 15. korda ning seda korraldasid ühendkoolide võrgustikku kuuluvad Atika keskkoolid, Haridusministeerium ja UNESCO Rahvuslik Komisjon, samuti ka mitmed lastevanemate ühendused. Edu võti peitub erinevate sidusrühmade koostöös, nende hulgas on õpilased, õpetajad, ministeerium, rahvuslik komisjon ja lapsevanemad.

MIS ON MAAILMAKODANIKUKS OLEMINE?

Ühendkoolide võrgustiku asutus: American International School

Koht: Dubai, Araabia Ühendemiraadid

Arendatud väärtushinnangud ja oskused: Maailmakodanikuks olemine, inimõigused

Peamised kaasatud osapooled: Õpilased, õpetajad, UNESCO Klubi

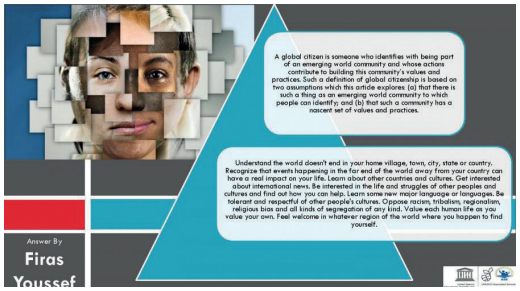

„Kõikide inimeste ja rahvaste südames on rahu… peaksime vägivalla maa pealt kõrvaldama ning säilitama tervislikku keskkonda ja seda parandama."

Nafisa Sirag, õpetaja,
Araabia Ühendemiraatide UNESCO ühendkoolide võrgustik

Araabia Ühendemiraatides Dubais tegutseva Ameerika Rahvusvahelise Kooli UNESCO Klubi tegeles küsimusega „Mida maailmakodanikuks olemine sinu jaoks tähendab?". UNESCO Klubi liikmetest pandi kokku üks rühm, kes korraldas seminare ja arendas mõtteid selle kohta, kuidas maailmakodanikuks olemisest koolis rääkida.

2014.–2015. aastal osales Dubais tegutsev Ameerika Rahvusvaheline Kool ka projektis „Mul on õigus…?", mis edendas ühendkoolide võrgustikku kuuluvas koolis inimõigusi ja väljendusvabadust. Kool töötas välja tegevuskava, et suurendada õpilaste teadlikkust oma õigustest, mis on seotud õppimisega, tervishoiuga ja oma arvamuste väljendamisega.

MAAILMAKODANIKUKS OLEMISEGA SEOTUD VABATAHTLIK JA KOGUKONNATÖÖ

Ühendkoolide võrgustiku asutus: Roots Millennium Schools

Koht: Islamabad, Pakistan

Arendatud väärtushinnangud ja oskused: Vabatahtlik töö, kogukonna teadlikkus, tunnetus, et kuulutakse üleilmsesse kogukonda ja ühisesse inimkonda

Peamised kaasatud osapooled: Õpilased, õpetajad, kooli juhtkond, Pakistani Punase Poolkuu Selts

Pakistanis tegutsev Roots Millennium Schools on Pakistani Punase Poolkuu Seltsi ametlik partner, et edendada õpilaste ja koolipersonali hulgas vabatahtliku töö tegemise vaimu.

Partnerluse raames osalevad nende koolide õpilased erinevates kogukonnaprojektides, nagu näiteks töötavad inimestega, keda mõjutasid Pakistani hiljutised üleujutused. Õpilased kasutasid raha ja mitterahaliste panuste kogumiseks uuenduslikke vahendeid. Projektis osalemine pani õpilased teiste ühiskonnaliikmete vastu rohkem empaatiat tundma ning suurendas nende motivatsiooni hädasolnuid aidata.

Koolid tähistasid ka rahvusvahelist vaesuse likvideerimise päeva ja ülemaailmset toidu päeva, et suurendada teadlikkust inimeste kohta, kes kannatavad kogu maailmas nälja ja vaesuse käes. Hommikustel kogunemistel peetud ettekanded tõid päevade olulisuse esile ning õpilased osalesid interaktiivsetes tunniaruteludes.

Maailmakodanikuks olemise tugevdamise nimel paneb projekt kogu Pakistanis asuvate Roots Millennium Schoolsi linnakute õpilasi rohkem vabatahtlikku tööd tegema ja suurendab nende teadlikkust.

ÜLEILMSETE SILDADE PROJEKT

Ühendkoolide võrgustiku asutused: Fleming Island High School; Walter Johnson High School

Koht: Jacksonville, Florida, Ameerika Ühendriigid

Arendatud väärtushinnangud ja oskused: Maailmakodanikuks olemine, maailma eri paikades olevate inimeste vastu empaatia tundmine, tunnetus, et kuulutakse üleilmsesse kogukonda ja ühisesse inimkonda

Peamised kaasatud osapooled: Erinevatest riikidest pärit õpilased ja õpetajad

„Minu arvates on see projekt suurepärane võimalus õpilastele kogu maailmas üksteisega tutvuda ja maailma puudutavatesse asjadesse empaatiliselt suhtuma hakata. Tunnen, et selleks, et õpilastest saaksid haritud ja vastutustundlikud maailmakodanikud, peavad nad hakkama teistesse kultuuridesse geograafilises ja sotsiaalses mõttes mitmetasandiliselt suhtuma. Teadlike otsuste langetamiseks peavad õpilased selles aina keerulisemas, rahutumas ja omavahel tihedalt läbi põimunud kultuuride ja riikide üleilmses kogukonnas hakkama teistes kohtades elavatesse inimestesse mõistvalt ja empaatiliselt suhtuma. Õpilaste kokku viimine teistest riikidest pärit õpilastega aitab neil olulisi maailmaprobleeme mõista, nagu näiteks arenguriikides elavate emade tervis, toiduga kindlustatus, keskkonnaseisundi halvenemine, poliitiline konflikt ja teised üleilmsed mured.“

Amy Bridgewater, ühiskonnaõpetuse õpetaja, Fleming Island High School

USA-s Floridas Jacksonville'is tegutseva, UNESCO ühendkoolide võrgustikku kuuluva Fleming Islandi kooli interdistsiplinaarne projekt „Üleilmsed sillad“ (ingl „Global Bridges“) viis oma kohalikud õpilased kokku Argentinast Córdobast pärit õpilastega. Projekti eesmärk oli aidata õpilastel kujundada mitmemõõtmelist geograafilist vaatenurka ja suutlikkust olulisi maailmaprobleeme mõista; näha maailma enda vaatenurgast erineva nurga alt ning hakata teistes riikides elavate inimeste vastu empaatiat tundma.

Esimese sammuna arutlesid Jacksonville'i õpilased enda linna ja kultuuri puudutavate tahkude üle. Nad uurisid selliseid probleeme nagu kohalikud võimusuhted; kohaliku segregatsiooni mõju; majanduslik kihistumine; linnasisene vaesus; ja deindustrialiseerimine. Samuti uurisid nad kohalikke linnapiirkondade uuendamiseks tehtud pingutusi ja nende poliitikate mõju vaesunud inimestele. Geograafia elustus siis, kui õpilased päriselt välitööd tegid, pildistades Jacksonville'i tööhõive struktuuri ning rakendades linnamudelitealaseid teadmisi selgitamaks, milline on Jacksonville'i linna morfoloogia. Lisaks analüüsisid õpilased mastaabisääste ning sidusid Jacksonville'i kohaliku linnaarengu riiklike ja rahvusvaheliste sündmustega.

Koostööd tehes lõid õpilased haaravaid meediaesitlusi, kasutades Córdoba partnerkoolist pärit õpilastele oma linna morfoloogia ja kultuuriajaloo selgitamiseks multimeedia interaktiivseid võimalusi – kaarte, teksti, audiot, liikumatuid kujutisi, animatsiooni, graafikuid, diagramme ja videot. Córdoba õpilased valmistasid samalaadse uurimuse ja esitluse ette.

Telekonverentsitehnoloogiat kasutades said kaks rühma seejärel videoülekandes kokku, et oma tööd esitleda ja teisega jagada – projekti raames võrdlesid ja vastandasid nad kohalikku geograafiat. See, et neist endast said õpetajad, parandas suuresti ka seda, kui haaratud nad õppimisse olid. Hispaania klasside õpilasi kasutati telekonverentsi ülekandes toetavate tõlkidena.

Kuna projekti saatis edu, laieneb projekt ka mujale Ameerika Ühendriikidesse, kaasates teisi õpetajaid. Samuti esitleti seda muuhulgas ka Riiklikus Ühiskonnaõpetuse Nõukogus ja Riiklikus Geograafiaõpetuse Nõukogus.

KESTLIK ÕPILASFIRMA „MACADAMIAFANS GÖTTINGEN“

Ühendkoolide võrgustiku asutus: Hainberg-Gymnasium

Koht: Göttingen, Saksamaa

Arendatud väärtushinnangud ja oskused: Kestlik areng, säästev tarbimine ja tootmine

Peamised kaasatud osapooled: Õpilased, õpetajad, kohalik kogukond

2012. aastal asutasid kümme Saksamaal Göttingenis tegutseva Hainberg-Gymnasiumi keskkooliõpilast kestliku õpilasfirma „Macadamiafans Göttingen“. Nad hakkasid Göttingeni koolis ja kooli ümbritsevas kogukonnas Keenia väiketalunike toodetud makadaamia-pähkleid ja -õli müüma, müües näiteks kooliüritustel ja konverentsidel ning ka sõpradele ja tuttavatele. Projekt toetab uuenduslikku väärtusahelat: Keenia väiketalunikud teenivad piisavalt raha, samas kui kliendid maksavad taskukohast hinda.

Osana firma jaoks tehtud tööst panid ühendkoolide võrgustiku õpilased kokku reklaamimaterjalid, nagu näiteks lendlehed, plakatid, videoklipid ning sponsoritele ja vanematele saadetud kirjad. Nad uurisid mitmeid müügivõimalusi, õpilasfirmade õiguslikku staatust, said teada, kuidas korralik raamatupidamissüsteem kokku panna, ning esitlesid projekti tervele koolile. Samuti tegid õpilased haarde suurendamiseks koostööd kohaliku mahetoidupoega.

Õpilaste tegevus on osa algatusest WELT:KLASSE e.V., mis on registreeritud heategevus-organisatsioon, mis toetab rahvusvahelisi õpilasvahetusprogramme. Olles esimese kuue kuu jooksul müünud umbes 100 kg makadaamiapähkleid ning 80 anumat makadaamiaõli, teenisid õpilased 2200 eurot, puhaskasum 768 eurot. Kasumit kasutati järgmise WELT:KLASSE tiimi rahastamiseks.

Koostöö Keenia väiketalunikega algab siis, kui valitud väiketalunikud saavad sertifitseeritud istutusmaterjali, teavet makadaamiapuude kasvatamise kohta ning ökoloogilist põllumajandust puudutavad reeglid. Lisaks haritakse neid kvaliteedikontrolli alal.

Teine samm seisneb viljakoristuses ja töötlemises. Selle asemel, et saak vahendajatele müüa, töötlevad talunikud pähkleid kohalikes ehitistes, mis paiknevad igas põllumajandustootjate kogukonnas, ning see tagab talunikele kergesti kasutatavad makadaamiapähklite kuivatus-, koorimis- ja pakendamissüsteemid. Töötlemise eest saavad talunikud kindlat põhipalka, lisaks veel pähklite kvaliteedi eest makstavat raha. Väljaostetud kohalikud töötlemisehitised saavad põllumajandustootjate omandiks. Kliendil on võimalik teada saada, kust on konkreetne pakend pärit – leida, kes oli selle tootnud väiketalunik, ja võimalus temaga ühendust võtta.

Siis veetakse pakendatud pähklid Mombasast konteinerilaevaga Essenis asuvasse hoidlasse ning Göttingenis tegutsevasse Hainberg-Gymnasiumi. Toodetud kasvuhoonegaaside kogus on võrdlemisi väike: mitu kilogrammi pähkleid tekitavad vähem kasvuhoonegaase kui üks gramm veiseliha.

AASTATUHANDE ARENGUEESMÄRKE PUUDUTAV HARIDUSE ARENGUKAVA, TUUES PÕHJA- JA LÕUNAPOOLKERA KOOLID SÕPRUSKOOLIDENA KOKKU

Ühendkoolide võrgustiku asutus: Centro de Formação Dr. Rui Grácio

Koht: Lagos, Portugal

Arendatud väärtushinnangud ja oskused: Kestlik areng

Peamised kaasatud osapooled: Erinevatest riikidest pärit õpilased, õpetajad

Projekt „Aastatuhande arengueesmärke puudutav hariduse arengukava, tuules põhja- ja lõunapoolkera koolid sõpruskoolidena kokku“ harib kestliku arengu alal Kameruni, Burkina Faso, Bulgaaria, Prantsusmaa, Itaalia ja Portugali noori ja nende perekondi. Selle eesmärk on kutsuda käitumises esile muutusi, tuues protsessi käigus kokku Euroopa ja Aafrika koolid.

Projekti tegevuste hulka on kuulunud väliuuringud; õpetajate, koolidirektorite, õpilaste ja vanemate koolitusmudelite eelkatsetamine; teadlikkuse suurendamine ja heade tavade levitamine.

Koostöös Centro de Formação Dr. Rui Grácioga korraldati projekti viies partnerriigis mitmeid seminare, külastusi ja kohtumisi. Nende tegevuste jooksul töötati välja mõisted, põhimõtted ja meetodid, sealhulgas:

- Kestliku arengu kriitiline analüüs;
- Põhja- ja lõunapoolkera koolide sõpruskoolidena kokku toomise analüüs ja praktika;
- Aafrikas korraldatavate mikroprojektide alane arutelu, nende välja valimine ja ellu viimine;
- Kultuurivahetus ja kestliku arengu alased tegevused koolides;
- Õpetajakoolituse moodulid „Koolide kestlik majandamine“ ja „Koolide tegevuskava 21“ koolidirektoritele ja õpetajatele;
- Ressursside hea valitsemise alased osalusarutelud.

Projekti kaasrahastas Euroopa Liit ja koordineeris Veneetsia Ca' Foscari Ülikool.

KESKKONNAHOIDLIKUD KOOLID LÄÄNE-AAFRIKAS

Ühendkoolide võrgustiku asutus: Bilingual School (Kakskeelne kool), Sacré Coeur

Koht: Dakar, Senegal

Arendatud väärtushinnangud ja oskused: Säästev tarbimine, keskkonnakaitse

Peamised kaasatud osapooled: Erinevatest riikidest pärit õpilased, õpetajad

„Selle projekti peamine eesmärk on kogukonda muuta – kõigepealt oma isiklikku elu, oma perekonna elu muuta, ja siis ka kogukonda muuta. Muuta see säästvamaks, vähem raiskavaks. Ja lõpuks planeeti päästa.

Dr. Dominique Duval-Diop, projekti koordinaator

Senegalis Dakaris asuva Sacré Coeuri linnaosas tegutsev Bilingual School on Lääne-Aafrika auhinnatud keskkonnahoidlik kool. Kooli tunnustati konkreetsete tegevuste eest, mille eesmärk oli muuta ringlussevõtu ja energia säästmise meetmete kaudu kool keskkonnahoidlikumaks, eesmärgiga jõuda õpilasteni, lapsevanemateni ja kogu kogukonnani.

Dakari Bilingual Schooli õpilased töötasid välja plakatid ning uurisid kestliku arengu ja õpilaskogukonnaga seotud teemasid (nt korraldasid nad uuringu ja intervjueerisid õpilasi nende kestliku arengu alaste teadmiste kohta). Uuringutulemuste alusel töötas kestliku arengu klubi kooliõpilaste jaoks välja nõuanded.

Keskkonnahoidliku/rohelise kooli algatus on UNESCO regionaalse büroo Dakaris tegevus, mis toetab kestlikku arengut. Algatuse eesmärk on panna õpilased tajuma keskkonnaalast vastutust ja hoolitsema parema tuleviku eest.

6 Allikad

Kerge ligipääs juhendi elektroonilisele versioonile inglise keeles:
https://aspnet.unesco.org/en-us/Pages/publications.aspx

TRÜKISED

Global Citizenship Education (GCED).
UNESCO's Approach (Maailmakodanikuharidus (MKH). UNESCO lähenemine). UNESCO, Pariis, 2015
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/pdf/questions-answers-21jan-EN.pdf

Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st Century (Maailmakodanikuharidus: Õpilaste ettevalmistamine 21. sajandi väljakutseteks).
UNESCO, Pariis, 2014
http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729E.pdf

Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development (Kestliku arengu hariduse alase üleilmse tegevuskava rakendamise tegevuskava).
UNESCO, Pariis, 2014
http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf

Sustainable Development Begins with Education: How education can contribute to the proposed post-2015 goals.
Education for All Global Monitoring Report. (Kestlik areng algab haridusest: Kuidas saab haridus välja pakutud 2015. aasta järgsete eesmärkide saavutamisele kaasa aidata.
Kõigile kättesaadava hariduse üleilmne seirearuanne.)
UNESCO, Pariis, 2014
http://globaleducationfirst.org/files/Resource_Sustainable_Development.pdf

Stay Safe and Be Prepared. Student's guide (Ole ettevaatlik ja valmis. Õpilase käsiraamat).
UNESCO, Pariis, 2014
http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002287/228798e.pdf

Education for Sustainable Development Sourcebook (Kestliku arengu hariduse teabekogumik).
UNESCO, Pariis, 2012
http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002163/216383e.pdf

YouthXchange: Biodiversity and Lifestyles Guidebook (Noortevahetus: Elurikkuse ja Elustiilide Teatmik).
UNESCO ja UNEP, Pariis/Nairobi, 2015

YouthXchange: Climate Change and Lifestyles Guidebook (Noortevahetus: Kliimamuutuste ja Elustiilide Teatmik).
UNESCO ja UNEP, Pariis/Nairobi, 2011
http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002128/212876E.pdf

YouthXchange - towards sustainable lifestyles (Noortevahetus – kestlikumate elustiilide poole).
UNESCO/UNEP, Pariis/Nairobi, 2008 (teine trükk)
http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001587/158700e.pdf

Global Education First Initiative Brochure. United Nations Secretary General's Global Education First Initiative, 2012 (Esimese üleilmse haridusalgatuse brošüür. ÜRO peasekretäri esimene üleilmne haridusalgatus, 2012)
http://globaleducationfirst.org/files/GEFI_Brochure_ENG.pdf

VEEBILEHED JA TEABEVAHETUSVÕRGUSTIKUD

UNESCO Education for Sustainable Development (kestliku arengu haridus)
http://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development

UNESCO Global Citizenship Education (maailmakodanikuharidus)
http://www.unesco.org/new/en/global-citizenship-education

United Nations Secretary General's Global Education First Initiative (ÜRO peasekretäri esimene üleilmne haridusalgatus)
http://globaleducationfirst.org

UNESCO Clearinghouse on Global Citizenship Education hosted by APCEIU (APCEIU hallatav UNESCO maailmakodanikuhariduse teabevahetusvõrgustik)
http://www.gcedclearinghouse.org/

UNESCO Climate Change Education Clearinghouse (kliimamuutustealase hariduse teabevahetusvõrgustik)
http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-sustainabledevelopment/climate-change-education/cce-clearinghouse/

VIDEOD

Global Citizenship is… Participants of the Second UNESCO Forum on Global Citizenship Education. (Maailmakodanikuks olemine on… UNESCO teise maailmakodanikuhariduse foorumi osalised.) 28.–30. jaanuar 2015, UNESCO peakorter, Pariis
https://www.youtube.com/watch?v=XVSgbU6WVSk#t=54

Education for Sustainable Development. Children speak up. (Kestliku arengu haridus. Lapsed räägivad.)
UNESCO, Pariis, 2014
https://www.youtube.com/watch?v=F-Wl3crN8eU

Education for disaster preparedness (Katastroofiks valmisoleku alane haridus) UNESCO, Pariis, 2013
https://www.youtube.com/watch?v=USLHmwvpjX8

Learning to Address Climate Change (Õppides kliimamuutustega tegelema). UNESCO, Pariis, 2012
http://youtu.be/KJbRnv7rMkk

Learning to Protect Biodiversity. (Õppides elurikkust kaitsma.)
UNESCO, Pariis, 2012
http://youtube/kHhspf5IfdE

Education Can: Sustainable Development begins with education. United Nations Secretary General's Global Education First Initiative, 2014 (Haridus suudab: kestlik areng algab haridusest. ÜRO peasekretäri esimene üleilmne haridusalgatus, 2014)
https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=3OdP7bYe5wk

Youth and Education for Sustainable Development. Uppsala University (Noored ja kestliku arengu haridus. Uppsala Ülikool) (Ingrid Rieser), Uppsala, 2014
https://www.youtube.com/watch?v=68ndl7c0W7s

Kui oled õpetaja ning soovid maailmakodanikuhariduse ja kestliku arengu hariduse andmisega tegeleda, annab see käsiraamat sulle teavet ja loovaid ideid selle kohta, kuidas lisaks koolikogukonnale ja kolleegidele õpilasi mobiliseerida ja inspireerida.

Ühinenud Rahvaste
Hariduse, Teaduse ja
Kultuuri Organisatsioon

Riiklik koordinaator
Eesti

UNESCO
ühendkoolid

MONDO